TASAVVUFÎ KAVRAMLAR

TASAVVUFÎ KAVRAMLAR

www.behcetoloji.net
Behçet Gündüz
İzmir

TASAVVUF

- Tasavvuf, sonsuz huzura erişmek için sonsuz Allah sevgisidir.
- Tasavvuf; hakka ve hakikate gönülden bağlanmaktır.
- Tasavvuf, kalbe düşen ilahi aşktır.
- Tasavvuf bir “Hâl” ilmidir.
- Tasavvuf görünmek değil, olmaktır.
- Tasavvuf, islami bir bilim dalıdır.
- vb çok farklı tanımlar yapılabilir …

SUFİZM

Sufizm, islamın mistik boyutunu ifade etmek için Kullanılan latin kaynaklı bir kelime olup zamanla dilimizde tasavvuf vb yakın anlamlarda kullanılmıştır. Sufizm; metafizik bakış, manevi sevgi ve ilham dolu, bir anlayış ve yaşam tarzını ifade eder.

MİSTİSİZM

Doğu ve batı kültürlerinde yer alan bir kavram olarak
Mistisizm dilimize batıdan geçmiştir.
Metafizik aleme ve gizemli yolculuğa yürümek,
Sezgi yoluyla Tanrıya ulaşmak ve aydınlanmak,
Dünya ile bağlarını minimum düzeyde tutmak vb
Anlamlar ifade eder.
Mistisizm çıkış noktası açısından
Doğrudan tasavvufu karşılayan bir anlam değilse de
Tasavvufi düşünce ve yorumlarda sık kullanılan
felsefi içerikli bir kavramdır.

TASAVVUFÎ HAYAT

İslami düşünce ve yorumları
tasavvufun öngördüğü biçimde yaşamaktır.
Allah aşkı ve sevgisinin, nefis terbiyesi, kalp temizliği,
Zikir, edep, ahlak, dua vb ibadetlerin ağırlık kazandığı
Maneviyat ve gönül dolu bir hayat anlayışıdır.

MUTASAVVIF

- Tasavvuf ilmiyle uğraşan ve bu alanda eserler vermiş olan alimler.
- Tasavvuf sahasında ilerlemiş düşünürlerimiz ve gönül erleridir.

EHL-İ TASAVVUF

Tasavvufî düşünce ve ilimle uğraşan mutasavvıflar veliler ya da bu alana eğilimli olan hak aşığı gönül dostlarıdır.

TARÎKAT

Tasavvufi düşünce ve yorumların bir disiplin halinde uygulandığı ve yaşandığı, yollar anlamına gelen tasavvufi oluşumlardır.
Tarîkat sözcüğü anlam yönüyle
farklı alanlarlarda da kullanılabilmesine rağmen,
tasavvuf terimiyle özdeşleşmiştir.

ŞEYH

Yönetici, baş, ilim adamı vb anlamlara gelen bu sözcük,
bir tasavvufî oluşumun-tarikatın mertebe olarak
en üstünde bulunan kişiyi ifade eder.

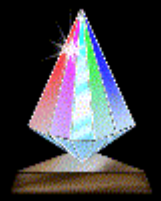

MÜRÎD

isteyen, arzulayan vb anlamlara gelen bu kelime,
tasavvufî düşüncede bir şeyhi seven ve saygı duyan
ve onun düşünce ve yöntemlerine bağlı olan kişiyi ifade eder.

MÜRŞİD

Yol gösteren, ışık tutan, rehberlik eden vb anlamlara gelir.
Tasavvufi bir düşüncenin-tarikatın başı
ya da irşat görevi yapan kişi demektir.

TASAVVUF ALİMLERİ

Düşünce ve duygu sahasında, ilmî ve manevi birikimleri ve yetiştirdiği gönül erleri ve hizmetleriyle, Müslümanların ve hatta diğer kitlelerin de sevgi ve takdirini kazanan haklı bir şekilde ün salan tasavvuf büyüklerini ifade eder

Şâh-ı Nakşibendî,
Abdulkâdir Geylânî
Cüneyd-i Bağdâdî
İmam Rabbânî
Hoca Ahmed Yesevî
Mevlâna Celâleddîn
Yûnus Emre
Hacı Bektaş Velî
Akşemseddin …
Vb çok sayıdaki gönül insanları
manevi dünyamızın cevherlerine birer örnektir

TASAVVUF EDEBİYATI

Tarih, kaynak, eserler, kişiler ve düşünceler yönüyle
Geniş ve çok zengin bir saha ve maziye sahip olan,
Tasavvufî düşüncenin ve oluşumların içinde yer almış
kişilerin fikirlerini, hayatını, şiir vb edebi eserlerini
Konu edinen bir bilim dalıdır,
Ya da
tasavvufî düşünce doğrultusunda yazılan edebi eserlerdir.

TASAVVUF MÛSİKİSİ

Allah aşkı ve sevgisinin
Resulullaha bağlılık ve sadâkatin
veya manevi duyguların yorumlandığı bir müzik türüdür.
Kültürümüzde özellikle
ilahiler diye bilinen yorumlar bu alan içinde yer alır

SÛFİ

Bir yönüyle de felsefi bir anlam taşıyan sûfi kavramı,
Tasavvufi düşüncede
dünyevi mal ve arzulara ehemmiyet vermeyen
hakikat yolcusu yolcusu demektir.
Yahut, Allah ulaşmayı gaye edinip
Hayatını Hakka adayan kul vb anlamlar ifade eder.

VELÎ - EVLİYA

Dost, arkadaş, gönül insanı, hak aşığı
vb anlamlardaki bu sözcük,
Herhangi bir tasavvufi düşünce içinde
önemli kademelerden geçmiş,
İnsanların sevgi ve saygısını kazanmış,
Hayatını hakka ve hakikate adamış olan
yer yer keramet denilen
olağan dışı niteliklerine de şahit olunan,
Allah dost-ları demektir.
Dilimizde “Eren” veya “Ermiş” vb sözlerle de ifade edilir.

MENKÎBE

Tasavvuf alimlerinin ve evliyaların hayatlarından ve özellikle kerametler vb ilginç yönlerinden bahseden Kıssalar veya hikayelerdir.

Diğer bir deyişle;

Kıssadan hisse veren hayat hikayeleridir.

KERAMET

Allah dostu olarak bilinen velî veya evliya insanların
hal ve hayatlarında gözüken “olağan dışı” hadiselerdir.
Evliya olmak keramet göstermeyi zorunlu kılmaz.
Tasavvuf tarihinde bir çok evliya, keramet tabir edilen halleri
göstermekten çekinmişler bu durumlarını gizlemeye çalışmışlardır.
Buna rağmen gerekli görüldüğü
ya da insanların itikadına faydalı olacağı umulduğu takdirde
Yer yer kerametlerine şahit olunmuştur.
“Peygamberlerin mucizeleri olduğu gibi,
Onların yolunda yürüyen velî kulların da kerametleri vardır” şeklinde
Yapılan yorumlar bu durumu farklı bir şekilde izah eder.

TEKKE

tasavvuf düşüncesinin,
anlayış ve terbiyesinin derinleştirildiği,
Zikir, ibadet, sohbet
ve yer yer barınma vb amaçların öne çıktığı
Tekke; tekye, zâviye, hankah, âsitane ve dergâh
gibi isimlerle de anılan yer ve mekanı ifade eder.

ZİKİR

Anma, hatırlama, bir şeyi zihinde hazır ve canlı tutma
gibi anlamlarla birlikte
“Kur’an-ı Kerim ve Kur’an okuma anlamına da gelir.
Zikir; tasavvufî düşünce ve hayatın vazgeçilmezleri arasındadır.
Çeşitli dua ve yakarış ifade eden cümlelerin
ya da
Kur’anın herhangi bir kısmının Allah rızasına yönelik olarak
İhlasla ve şevkle okunmasıdır.

ZÜHD

Kalp temizliği ve manevi yolculuğun yapı taşlarından
bir kavram olarak zühd; mal, para, servet ve şöhret vb
Dünyevi hırs ve tamahkârlıktan uzak durmak,
Kalbi ebedî ve ulvî değerlerle süslemek,
Esasen Dünyaya değil Uhrevî hayata rağbet etmektir.
Bu anlamda "zühd hayatı" yaşayan tasavvuf erbabına "Zâhid" denilir.

RÂBITA

Tasavvufî düşünceye göre râbıta,
müridin (tasavvuf yoluna girenin) şeyhini (hocasını) düşünerek,
kalbinden dünyayı çıkarması, şeyhi aracılığıyla
kalbini Allah'a ve Peygamber'e bağlamaya çalışması demektir.
Bir diğer ifadeyle râbıta, tasavvuf yolundaki kişinin
Gönül bağını Allah, Resulullah ve salih kimseler ile
devamlı canlı ve hazır tutmasıdır.

DERVİŞ

Kalbini Allah dışında her türlü varlığın sevgi ve saplantısından
uzak tutup sadece Allaha çeviren,
Hâlini ve ahlakını güzelleştirme yolunda ilerleyen,
Derin bir Allah sevgisi ve kulluk şuuru içinde
Hoşgörü ve muhabbetin numunesi olan
Tasavvuf yolunun gönül erleridir.

PÎR

Pir, tasavvufun genel amacını gerçekleştirmek üzere
kendine özgü pratik oluşturmuş
tarikat kurucularına Anadolu tasavvufunda verilen isimdir.
Pirlerin yolları daha çok şekil olarak birbirinden farklıdır. Mana olarak tasavvufun genel kuralları içerisindedirler.
Kültürümüzde Tasavvuf büyüklerini ifade eder.
Pîr sultan abdal vb örnekler …

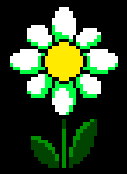

HAKÎKAT

Hakikat kavramı tasavvufi düşüncenin temel kavramlarındandır. Gerçek olandan ziyade, “hakiki olan” tasavvufun konusudur.

RUH

Ruh kavramı hakkında
islam tarihinde farklı görüşler çok olmakla birlikte
Tasavvufî manada ruh, insanın özü ve yaratılış aslıdır.
İnsanın Allaha yaklaşması,
hakka ve hakikate kavuşması için
asıl işlenmesi ve yüceltilmesi gereken yönüdür.
Ruh; insanda ulvî (yüksek) duyguları,
Nefis ise süflî (alçak) duyguları ifade eder.

NEFS

İnsan ve can taşıyan diğer tüm varlıkların kendisini ifade eder.
Özel manada "insanın kendisi", anlamına gelir ve
Türkçede tam bir karşılığı olmasa da
"benlik" kelimesiyle bir derece tercüme edilebilir.
İnsanın hayatta yaşayabilmesi için
gerekli olan istek ve arzularının özü nefistir.
Tasavvufî hayattaki önemli mücadelelerden biri de
Nefsin istek ve arzularının meşru halde tutulması,
Sınırsız ve gayr-i meşru yollara sapmasının önlenmesi,
Nefsini kontrol altında tutup, onu aşama aşama temizleyerek
kişinin kendisini tertemiz kılması
ve bu nefis mücadelesi sonucunda Allaha dost olmasıdır.

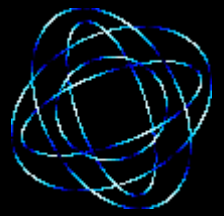

Nefsin Farklı Özellikleri

Sûfîler, Kur'an-ı Kerimin çeşitli âyetlerine dayanarak, insan nefsinin altı "mertebe"sinin olduğunu ileri sürmüşler ve kendilerinden de yedincisi diye nefs-i kâmileyi ilâve ederek yedi mertebeye çıkarmışlardır.

1- Nefs-i Emmâre: Allah'ın emirlerine uymayan, yasaklarını çekinmeden yapan ve zevkine tâbi olan nefistir.

2- Nefs-i Levvâme: Allah'ın emirlerine bazen uyan, bazen uymayan, işlediği günahlardan dolayı üzülen ve sevaplardan dolayı sevinen nefistir.

3- Nefs-i Mülheme: Mümkün mertebe Allah'ın emir ve yasaklarına uyan nefist

4- Nefs-i Mutmainne: İmân esaslarına inanan, İslâm'ın emir ve yasaklarına uyan, bu konularda hiç bir şüphe ve tereddüdü olmayan, neticede Allah ile mânevî bir bağ kuran ve bunun lezzetine ulaşan nefistir.

5- Nefs-i Râdıye: Her yönüyle Hakk'a yönelen, Allah'tan gâfil olmama şuuruna eren ve O'ndan râzı olan nefistir.

6- Nefs-i Mardıyye: Bütün benliği ile Hakk'a teslim olan ve böylece Allah'ın kendisinden râzı olduğu nefistir

7- Nefs-i Kâmile: Bütün kötülüklerden sıyrılıp mânevî olgunluğa eren nefis. Bu mertebeye erişen bir kişinin bütün sıfatları güzeldir ve her hali ibâdet sayılır.

NEFİS MUHASEBESİ

İnsanın kendisini manevi açıdan ilerletebilmesi için,
çok zaman onu bu yolda yavaşlatan veya gerileten
nefsî istek ve arzuların dizginlenip, kontrol altında tutulması,
her türlü maddi ve manevi ihtiyacın Allahın rızasına uygun
meşru hal ve yöntemlerle karşılanması için,
Özellikle ibadetlere, dua ve bilinçlenmeye yönelip
Aşamalar halinde, asıl olunması gereken
Olgunluk veya kemâle kavuşmak için sürdürülen
bir mücadele halidir.
Nefis muhasebesi bir diğer açıdan nefis mücadelesidir.

KALP

• Kalb'in kelime anlamı, bir halden bir hale, bir durumdan diğerine geçiş demektir. Nitekim, insan yüreğine de bir kararda durmadığı, şekilden şekile geçtiği, hızlı bir şekilde değiştiği için bu ad verilmiştir.

• İnsanın manevi hayatında çok önemli bir yeri olan "kalb", imanın ve küfrün, sevginin ve nefretin, cesaretin ve korkaklığın, iyiliğin ve kötülüğün, kısaca; bütün duyguların merkezidir.

• Tâsavvufî manada kalp vücuttaki kan dolaşımı ve hayatiyeti sağlayan bir organ olmanın ötesinde İnsanın özü ve manevi tekâmülün hareket merkezi ve Allahın nazargâhıdır.

Soyut bir kavram olarak kalp;
Gönül, yürek, öz ve akıl anlamlarına da gelmekle beraber,
Tasavvufta esasen sevgi merkezi ağırlıklı derin bir anlam taşır.
ihlas ve samimiyetle işlenen ibadetlerle Allahın sevgisini kazanmanın ve bu sevgiyi daima canlı ve hazır tutmanın işlerlik kazandığı, ve her türlü manevi ve ahlaki hastalıklardan arındırılması ve tertemiz kılınması gereken "öz" dür

SOHBET
(MUSÂHABE)

Bir arada olmak, konuşmak, söyleşmek, kaynaşmak,
Dostluk ve arkadaşlık vb manalar ifade eden sohbet kavramı;
Tasavvufun önemli ilkelerindendir.
ilim, edep ve kardeşliğin, karşılıklı sevgi hürmetin, artması için
Tasavvuf büyüklerinin ya da gönül erlerinin ortamında buluşmak,
Birlik ve beraberlik ruhunu diri tutmaktır.

EDEP
(ÂDAP)

Ahlaki bir kavram olarak edep ya da âdap
Tasavvufun ısrarla üzerinde durduğu,
Edinilmesi, kazanılması ve olması gereken başlıca değerlerdendir.
İlim ve ibadetlerin ve şahsiyetin
ancak yüksek bir ahlakî şuur ile kıymet kazanacağı anlayışı
tasavvufi düşüncenin esaslı prensiplerindendir.
Dilimizdeki “Edep Yâ Hû” deyişi bu kavramın önemine işaret eder.

İNSAN-I KÂMİL

Olgun ve pişmiş insan vb anlamlar ifade eden bu kavram, Tasavvufî düşüncenin görmek ve varmak istediği başlıca hedeflerdendir.

Büyük Mutasavvıf Mevlana "ham meyve dalına sıkıca yapışır. Olgunlaşıp tatlılaşınca da dalda duramaz, düşer. Dünyaya sımsıkı sarılmak hamlıktır, olgun (insan)lar daha hayırlı olanla ağızları tatlılaştığı için dünyaya soğumuştur." diyerek

“ Ham idim piştim yandım elhamdülillah” Sözleriyle tasavvuf insanını ne güzel tarif eder.